

TRADITIONENS RENÄSSANS

Av krigsarkivarien BIRGER STECKZÉN, Stockholm

VAD har det blivit av alla de frifräsande radikalerna från seklets början? Tydligt kunna vi ännu erinra oss dem med deras fladdrande halsdukar och deras gälla hornsignaler. Fyllda av rousseauanismens, darwinismens och materialismens idéer foro de fram likt bildstormare och höggo friskt in på samhället, som de älskade att kalla murket och förvissnat. Mycket hos dem var äkta och åtskilligt i deras ideologi var berättigat. De rensade ut gammal spindelväv, föråldrade fördomar och hämmande slentrian och de banade väg för sociala omvärderingar och för en friare syn på livet och samhällsproblemen. Onekligen hade de åtskilliga vackra poster på sin creditsida.

Men om man nu ser tillbaka, finner man att deras debetsida tyngdes av icke obetydliga skuldkonton. Deras tillit till naturvetenskapens obegränsade möjligheter och deras tro på mänsklighetens oföränderliga godhet var romantiskt färgad och ledde till onaturliga överdrifter. De siade om teknikens tidevarv, de skådade fram mot det tusenåriga fredsriket och de drömde om internationalismens segertåg.

I kraft därav ansågo de sig kunna racka ned på det mesta i samhället. Vad som andra tyckte vara heligt, syntes dem skenheligt. De lekte Magdeburgs förstöring med snart sagt alla värden under föregivande av att allt måste byggas om från grunden. Statsmakt ansågs vara detsamma som polisvälde och nationalkänsla detsamma som punschpatriotism. Att villigt underkasta sig de medborgerliga skyldigheterna, att ålägga sig disciplin, att offra på statens altare, det passade icke dessa moderna »aandsaristokrater». Den allmänna värnplikten innebar ett förnedrande intrång på deras personliga integritet och man satte en ära i att bli kronvrak, gärna överlåtande åt de enfaldiga bondpojarna och officersfamiljernas stupida söner att sköta landets försvar. Möj-

ligen kunde man deltaga i ett gatuupplopp, kasta sten och visa tänderna, när det gällde att bekämpa det egna samhället, men man ville icke försvara landets gränser, icke skjuta på sina internationella vänner. Konungamakten befanns vara en anakronism, en tom dekoration utan mening och innehåll. Man ansåg, att en monarks undersåtar voro mindre fria och sämre styrda än medborgarna i en republik. När Frankrike och Liberia voro republiker, varför skulle då ej Sverige vara republik? Utvecklingen gick »oemotståndligt» därhän, förklarade man. I folkvisans toner besjöngs det tillstånd, där »ingen kung finns och inga kitsliga präster». Med rörande uthållighet motionerade herr Lindhagen varje år om republikens införande och han understöddes länge av en skara trosvissa män.

Dessa människor sågo aldrig bakåt. De klippte av rottrådarna med det förflutna och förnekade blodsbandet och samhörigheten med tidigare generationer. Det gamla hade gjort sin tjänst, det gamla kunde försvinna. De bejakade blott nuet och framtiden, de voro de utvalda som med säkert öga tydde tidens tecken, de voro realister, universalister och totalister och annat av samma slag. Historien var ett gift, som droppades i barnens öron och fördärvade deras sinnen. De historiska personligheterna karakteriserades som dårar eller despoter, våra nationella krig identifierades som Karl XII:s stövlar. Ära var ett tomt begrepp. Man gick till storms mot äktenskapet och ivrade för s. k. samvetsäktenskap, man förlöjligade de kristna idealen och ville avskaffa kyrkan, man satte ett dynamitskott under traditionen och borgerlighet och man dansade krigsdanser kring alla de autodaféer, som anordnades. Många av dessa bildstormare voro intellektuellt begåvade och utrustade med rörliga hjärnor, som satte dem istånd att uppfinna nya slagord och med djärva utfall förbrylla och stuka till den tålmodiga svenska allmänheten. Det ansågs »fint» och »framstegsvänligt» att hålla med dem i vått och torrt, i dessa kretsar »levde man livet» och »ett steg åt vänster kunde alltid försvaras».

Det var då det. Vad har nu blivit av alla dessa förnekelsens idéer? Stå de sig ännu inför den nutida utvecklingen? Man har anledning tro att åtskilliga av dem förstulet kastats bort i samband med den stora vindsröjningen. Den moderna tekniken var ej så underbar som man först trodde. Den skapade hets och oro och tärde på människornas nerv- och själsliv. Det inre lugnet, det

sansade omdömet, den naturliga harmonien löpte fara försvinna både ur politiken och familjelivet. Det tusenåriga fredsriket och den världsfamnande internationalismen ha sjunkit ned vid synranden. I stället har den primitiva nationalismen trätt fram i förgrunden med sina territoriella krav på land och folk. Staten har tagit ett allt starkare grepp om medborgaren. Skyldigheter och plikt äro numera självklara begrepp. Frågar man nu till dags en äldre radikal om hans militära färdigheter, får man ett skyggt, undvikande svar, som icke förråder någon stolthet över att han en gång lyckats bliva frikallad. Orden ära, svenskhet och nationalkänsla uttalas ej längre med ironisk biklang utan med djupa brösttoner. Även äktenskapet och kyrkan få en tyst honnör. Ja, överhuvud taget har den äkta levande traditionen på alla områden fått sin upprättelse. Dess symboler — t. ex. konungamakten och historien — ha i prövningens stund visat sig äga en styrka av utomordentlig hållfasthet och utgöra ett solitt fundament i de politiska jordbävningarnas tid.

Vi kunna ett ögonblick dröja just vid konungamakten och historien. Den ärftliga konungamakten är en av de äldsta av de statsbyggande faktorerna och representerar därför i särskild grad traditionen. Har den fortfarande existensberättigande, har den stått sig mot de republikanska idéernas angrepp? Att republiker kunna vara behäftade med svåra fel, framgår av Frankrikes exempel. Upphävandet av monarkien kan leda till skapandet av diktaturer, som visserligen äga explosiv kraft men icke i längden kunna anses utgöra en idealisk statsform och som åtminstone för svenskt vidkommande måste betraktas såsom ödeläggande på våra gamla rättigheter och friheter. De gamla kungadömena med sin legitimitet och sin stabilitet behöva icke offra åt ytterligheter och åsiktsförtryck, de kunna ha råd att visa sig storsinta och de kunna framför allt se frågorna på lång sikt. Konungen är fri från partiledarnas brokiga förflutna och behöver icke i alla lägen lyssna till partimassornas känslotänkande. Han representerar stabiliteten under partiernas växlingar. Och konungadömet ej blott symboliserar utan bär upp den statliga enheten i utvecklingen från släktled till släktled.

Det föreligger ej något tvivel om att Gustaf V särskilt på det utrikespolitiska området gjort betydande insatser. Åtskilliga handlingar av tidigare datum, vilka man på radikalt håll tadlat, ha visat sig vara kloka och framsynta. I nödens stund framstår

han som en stor politisk tillgång, vilken besitter möjligheter, som ej stå andra till buds. Det starka erkännande, som sent omsider kommit honom till del även från vänsterhåll, vittnar om att han även i dessa kretsar betraktas som en landets grundpelare i nuets svåra situation. Konungamakten med sina livaktiga traditioner har fått sin upprättelse. Lade för övrigt inte den oförgätliga, spontana folkfesten på konungens 80-årsdag grundstenen till den klasslösa svenska samling, som nu är vår stolthet och vår tröst?

Vända vi oss till Norge, finna vi att striden därstädes i särskild grad koncentrerar sig till frågan om bevarandet eller fördrivandet av kung Håkons dynasti. För den stora massan i Norge är kung Håkon den stora, omistliga värdeposten i en övermåttan svår tid. Kungamakten betraktas ej som något feodalt utan som det fria norska statskeppets flagg och ankare. Därför slår man hårdnackat vakt kring kungadömet. Och i Danmark är det icke till Stauning utan till kung Christian, som man ser upp såsom samlingstecknet för den omistliga nationella friheten med dess rötter djupt nere i gråaste forntid.

Vända vi oss till det andra stora traditionsfältet eller historien, se vi, att dess lärdomar nu åter tas till heders. På alla möten här i Sverige åberopar man vårt frihetsarv och vårt nationalarv, man hänvisar till vår historia för att belysa den svenska demokratiens sanna väsen och man talar med omisskännlig värme om våra förfäders tålmodiga och uppoffrande statsbyggnadsarbete. Det har plötsligt gått upp även för de mest rotlöse, att våra historiska personligheter icke blott äro torra namn i en lärobok eller döda statyer på ett torg, utan att de en gång varit levande människor, som brottats med precis samma livsviktiga problem rörande den svenska statens fortbestånd som vi i våra dagar.

För ett tjugotal år sedan uttalade sig en av våra mer prominenta sansculotter med utomordentligt förakt om historieundervisningen, som han fann vara en död gren på undervisningens träd och som han resolut ville hugga av. Samma man, som numera nått en framskjuten ställning i statsförvaltningen, åberopar nu entusiastiskt den svenska historiens lysande traditioner och uppbygger sina åhörare med exempel ur det förgångna. Den moderna realismen i det utrikespolitiska tänkandet är förvillande lika vad man på konservativt håll länge hävdade men avviker starkt från radikalismens ensidiga och verklighetsfrämmande betraktelsesätt.

Till och med krigshistorien betraktas ej längre som en onyttig skräpkammare. Sedan man upplevat det finsk-ryska kriget, den tyska ockupationen av Norge och det grekisk-italienska kriget och sedan vi själva haft större delen av vår försvarsmakt på krigsfot, har det känts tryggt att kunna tala om vår gamla soldatanda och våra gamla soldatdygder. Kanske ha åtskilliga vid en självrannsakan känt sig en smula fundersamma, om vi vansläktats från våra förfäder eller icke, men ingen tvekan råder om att våra förfäder slogos tappert och utgjorde ett efterföljansvärt föredöme. Det svenska befälet är ej längre ett »slaktarpack» utan viktiga och högaktade medlemmar av den svenska nationen. De finska segrarna och de finska soldaternas hjältemodiga insatser ha fått en framskjuten plats i allas medvetande. Man förstår att det var krigarna och den överlägsna krigarandan, som räddade Finlands oberoende. Man studerar flitigt krigsskildringarna, d. v. s. den moderna krigshistorien, och man faller i tankar. I en ond värld är det bra att ha soldater och icke kronvrak och det är särskilt bra att ha soldater, som vinna gloriösa segrar sådana som Brunkeberg, Breitenfeld och Lund, Märkijärvi och Suomussalmi.

Man har ingen anledning att uttrycka någon skadeglädje över den omvändelse, som skett. Tvärtom hälsar man med glädje de gamla motståndarna välkomna till svenskhetens fadershus och konstaterar med tillfredsställelse att fördomarna börjat vika undan och att de gamla hederliga begreppen börjat återtaga sitt naturliga rum i svenskens livsåskådning. Men ännu är icke denna process avslutad. Vi måste lära oss att än mer sätta det förflutna i sammanhang med nuet och framtiden. Vi måste stärka vår historiska självmedvetenhet. Vi måste bli en stam med djupa rötter, annars blåsa vi över ända i stormfyllda tider.